

Zoozeer overheerscht deze neiging tot plastiek, dat meer dan eens de critiek voor overdrijving waarschuwt. In verschillende boekbesprekingen vond ik daarvan de sporen, met citatie van uitdrukkingen als: „de bezetting heeft hem om“, „hardgaat-ie“, „daar gaat-ie weer voor niks“, „een salamander van een kat“, „een serpent van een wijf“, „zoo'n kaalheids“, „voor den deksel“, „wat een aap“, „wat 'n uitskuiken“ e.d.

Naast deze eigenschap staat dan, merkwaardig in haar tegenstelling, de afwisseling in toon, als Penning plechtige momenten beschrijft of over ernstige dingen handelt. Dan vinden we gesprekken, die even onnatuurlijk zijn in hun vorm, als de eerste gewoon zijn. Als moeder Woude, na lange jaren van scheiden, haar zoon terugziet, zegt zij:

„O, mijn kind — welk een tocht hebt gij gemaakt — ik heb u als uit den dood weder ontvingen.“

En de zoon antwoordt: „Uwe gebieden hebben mij uit den ruischenden afgrond gered, moederke.“

Een dergelijk gesprek toont in zijn vorm niets van de emotie, die de woorden willen vertolken en is daarom geheel onnatuurlijk.

Maar, literaire critiek moge dan zulke tegenstellingen constateeren, de lezers hebben er zich nooit aan gestooten. Zij aanvaardden het eene zoowel als het andere, omdat ze door beide werden gevoeld.

Ook de rijke fantasie van den Auteur zette een stempel op den vorm. Vooral in beschrijvende gedeelten kwam die tot uiting, op een manier, die u uit honderd andere zinnen die van Penning doet herkennen. Over de Gorkummers, tijdens het bombardement der stad in een gewelf onder den wal samengeschooten, vertelt hij dit, in inhoud en vorm even karakteristiek Penning:

„Uit de diepste schaduw rijst een stem op en Willem Woude herkent die stem. En een tweede stem paart zich aan die eerste en hij herkent ook die tweede stem, want de eerste stem is Vader Boessaarts stem en de tweede stem is moeder Woude's stem. En andere stemmen vallen in: bevend en ontroerd, uit al de hoeken, uit de schaduwen des doods rijzen de stemmen op en die driehonderd ellendigen zingen. Zij zingen —! Een lied in den nacht —! Zij zingen allen... en uit de ingewanden der aarde rijst het roerend smeekgebed omhoog...“

Stylistisch is een zin als deze lang niet zonder bedenken (men lette op de matte frequentie van het woord „stem“) maar het effect is volkomen. Elke lezer komt onder den indruk van wat daar in dien angstnacht gebeurt. Vooral ook in de natuurbeschrijvingen, die Penning zoo gaarne geeft, vinden we van die vormeigenaardigheden, die we „Penning clichés“ zouden kunnen noemen: „door de takken ruischte het lied der eeuwen“, „door de iepen langs den weg fluisterde de wind het lied der eeuwigheid“, „over de landen breidde zich uit de stille heerlijkheid van den avond“, „de dorre takken van de iepenboomen fluisterden... „wees welkom“, „de zon heft haar lied van vreugde aan en de dorre takken der iepen antwoorden“.... Heel merkwaardig is in dit opzicht de sterke gehechtheid van den Auteur aan het beeld van den boom, die spreekt, fluistert, antwoordt enz. Men vindt dat in ieder boek meermalen.

En dan heeft ook de volksromantiek haar vorm-effecten. Als Gorkum is bevrijd zingen de menschen een psalm, en „dit psalmlied is als het licht, dat onweerstaanbaar is, het psalmlied breidt zich uit: als op vleugelen; het stijgt opwaarts, als een dankoffer, om God groot te maken, en het is de dag des Heeren“. Zoo'n slot (wat uit alles spreekt, dat de passage het besluit is van een hoofdstuk) „pakt“, de lezers voelen de ontspanning, die zich uit in een danklied en ze komen onder den indruk van de grootsheid van het oogenblik.

Een zelfde effect weet de Schrijver te bereiken met een fragment als het volgende: Koos Malan, de kloekke strijder uit Jan Kordaal, komt na den nacht der overrompeling van Mozelekatse's residentie, bij zijn bruid, Truia, als de dag doorbreekt: „De hemel geleek een groote lichtzee, die zich uitbreidde boven het Boerenlager; hij fonkelde van purper en goud. De wind ging liggen; de accacia-boom wierp stille, gekanteelde schaduwen op de frissche grastapijten. Truia had haar mooiste kappe op; het was hagelblank; de rozen schitterden er op. En om haar hals hing het snoer van bloedkoralen.“

„Je ziet er uit als een bruid!“ zeide Koos met zoet welbehagen; „o, mijn schat, wat heb ik naar zon verlangd!“

Een vogel floot boven hun hoofden; hij zong het lied der liefde. De kreet van een korhaan werd gehoord, tusschen het wijgengeboonte blonk het water der rivier als een zilveren spiegel“.

Als men een passage zou zoeken, die al de vorm-effecten van Pennings stijl bevat, zou men hier een uitstekend voorbeeld vinden. Want hier hebben we, in samenvatting, alles wat den vorm van Pennings boeken typeert.

Ik geloof niet, dat het noodig is, meer aan deze opmerkingen toe te voegen. Men zou kunnen voortgaan met citeren en telkens op de Penning-effecten kunnen wijzen, maar het bovenstaande geeft meen ik, voldoende inzicht in wat het eigenaardige is

van dien vorm. Zeker is, dat ook de vorm van Pennings verhalen, zoo geheel aansluitend weer bij de psychische gesteldheid van den doorsnee lezer, een der elementen is, die de betekenis vormen van die boeken als christelijke volkslektuur.

Hiermee ben ik gekomen aan het eind van mijn artikelenreeks over het leven en den arbeid van dezen nitnemenden volkschrijver. Wat ik bedoeld heb was, onze lezers den Schrijver, die bij velen zoo groote en zoo welverdiende plaats inneemt in hart en huis, nader te doen kennen, in zijn persoonlijkheid, zijn eigenschappen, zijn werk, zijn betekenis. Naast de vele, alleszins verdienstelijke, persbeschouwingen, gelegenheidsartikelen, „In Memoriam“-schetsen e.d., die alle te zamen genomen, een treffelijke teekening geven van de Penning-figuur, bestond niet een samenvatting, die als een geheel, alle factoren vereenigt; ik heb die althans niet kunnen vinden. En toch vordert de plicht der dankbaarheid, dat we van Penning, die zoo veel voor ons christelijke volksdeel heeft gedaan en beteekent, een zodanig beeld ons kunnen vormen. Daarom heb ik getracht in die leemte te voorzien. Ik had daartoe veel ruimte noodig en heb veel gevraagd van de belangstelling der lezers. Maar over een leven van zooveel arbeid, en een schriftelijke nalatenschap van zoo grooten omvang en veelvormige betekenis, kon niet in beknopter vorm worden gehandeld, wilde ik het gestelde doel bereiken. Bovendien waren de correspondenties, die ik telkens ontving, evenzovele aanmoedigen om op den ingeslagen weg voort te gaan.

Penning, onze Penning, wiens leven en arbeid „een lichtend spoor“ is geweest voor velen, die voor tal van jongeren een leidman is geweest en ons christelijk volksdeel zoozeer aan zich heeft verplicht, die gebijgd heeft van het geloof in Christus, als de eenige kracht in leven en sterven, zolang het dag voor hem was, Penning verdiende de aandacht, die we voor hem hebben gevraagd. Wel waarlijk is ook hij geweest een van die voorgangers, die we hebben te gedenken, die spreken, lang nadat ze gestorven zijn.

C. T.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

't Jaarboek van „De Unie, een School m. d. Bijbel“.

Het Jaarboekje is een Jaarboek geworden. Die titelverandering werd noodig. Voor ons ligt een kloek boek van 256 bladzijden met de meest volledige gegevens omtrent het Christelijk onderwijs. Dat kan geen Jaarboekje meer heeten.

Niet anders dan groote dankbaarheid kan de harten van de voorstanders van „De School met den Bijbel“ vervullen, wanneer ze kennis nemen van de gegevens in dit boek verwerkt. Eerst komen statuten en reglementen, zooals gebruikelijk is, dan een naamlijst van bestuursleden en oud-bestuursleden van de Unie. De namen van de meest voor- aanstaande personen uit onzen schoolstrijd komen daarin voor en met innige voldoening gaat ons oog over zulk een eerbiedwaardige rij. Daarop volgt het verslag van de Jaarvergadering, het vorige jaar te Utrecht gehouden. Het referaat over de Persoonlijkheid van den Onderwijzer werd volledig afgedrukt en de bespreking daarover kort geresumeerd.

Onze aandacht wordt verder getrokken door de mededeeling, dat het Fonds tot subsidieering van een of meer leerstoelen voor Christelijke paedagogiek groot is: f 9095.48. Dit Fonds dateert pas van 1922.

Zonder twijfel interesseert ons allen de bladzijde, waarop de verschillende Unie-collecten van 1879—1926 genoteerd staan. Met vreugde kunnen we constateren, dat deze collecte in 1926 weer boven de f 100.000 was, n.l. f 102772.10. Er was eenige achteruitgang. In 1918 was dat bedrag f 177076.39. Sinds liep het terug tot 1923, met een collecte van f 86875.22½, maar nu zijn we weer in de stijgende lijn.

Het daarna volgend overzicht van het Christelijk onderwijs in Nederland munt uit door volledigheid. Aan Bewaarscholen tellen we in ons land 300, met 27013 leerlingen; aan scholen voor gewoon en meer uitgebreid lager onderwijs 1826 met 259371 leerlingen. In het laatste jaar is dit aantal scholen met 104 gestegen, 31 nieuwe scholen werden geopend, 73 scholen werden gesplitst. Het onderwijs wordt gegeven door 7694 leerkrachten, terwijl nog 2798 kweekelingen in opleiding zijn. Daarvoor zijn we in ons land in het bezit van 21 Chr. kweekescholen en 33 Chr. Normalessen.

Op de 10 scholen voor Chr. buitengewoon lager onderwijs worden onze achterlijke, blinde en doove kinderen onderwezen.

Chr. Hoogere Burgerscholen tellen we 17, Chr. Gymnasia 7, Chr. Lycea 8.

Het onderwijs in onze Overzeesche Bezittingen is niet vergeten. In onze Oost bezitten we 85 scholen voor L. en M. U. L. O., in onze West 30 scholen met nog 12 Boschlandscholen, uitgaande van de Evang. Broedergemeente.

Voor al bovengenoemde scholen worden ook opgegeven de organisaties met de Besturen, die er voor arbeiden. Verder krijgen we een volledig overzicht van de Chr. Onderwijzers en eindelijk een Kort Overzicht van de bepalingen der Lager-Onder-

wijswet 1920 en der Koninklijke Besluiten, die daarop betrekking hebben.

Voor allen, die met het Chr. onderwijs op de hoogte willen en moeten zijn, is het een onschatbare uitgave. Vooral onze onderwijzers en schoolbestuursleden moeten het bij de hand hebben. 't Is te bekomen aan het bureau van de Unie, Sweelinckstraat 39, Den Haag.

Gr.

G. MEJMA.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN.

Om den bisschopstiftel.

De volgende vragen stelt het Deutsche „Pfarrerblatt“ naar aanleiding van het voorstel om den titel van „Generaalsuperintendent“ te veranderen in „Bisschop“.

1. Gaat het inderdaad a l l e n maar om een verandering van den titel voor den Generaalsuperintendent, of willen de voorrechters voor den nieuwen titel eigenlijk toch niet een nieuw ambt scheppen?
 2. Beloven wij ons in ernst, gezien de werkelijkheid in onze gemeenten, een verheffing van het kerkelijk besef, van 't bezoek der godsdienstoefeningen, van de bereidwilligheid, kerkelijke belastingen te betalen, enz., den minsten vooruitgang door den nieuwen titel?
 3. Wat veel ernstiger is: beloven wij ons voor den innerlijken nood van onze kerk, het ongeloof, het worstelen om zuiver christelijk inzicht, den minsten vooruitgang door den nieuwen titel van den Generaalsuperintendent?
 4. Gelooven wij in ernst, met de verhouding van den Roomschen Bisschop tot zijn priesters voor oogen (die een verhouding van heerschappij en niet van vertrouwen is), dat door de invoering van den titel of het ambt van bisschop de dringend gewenschte innerlijke invloed (leiderschap) van den Generaalsuperintendent op de predikanten, zijn ambt van zielverzorger, bevordert zou kunnen worden?
 5. Moet de verandering van den titel of het ambt thans geschieden? Is er gevaar van te duchten, als zij niet komt? Kan onze kerk den weg Gods in den nieuwen tijd niet gaan zonder oogenblikkelijke invoering van den nieuwen titel?
 6. Gelooven wij in ernst, dat de invloed der kerk op de machtsfactoren in den staat (ministers, politieke partijen, economische organisaties) ook maar één procent stijgt, als de Generaalsuperintendent „Bisschop“ heet?
 7. Kunnen wij het oog daarvoor sluiten, dat breede, ernstige kringen van onze kerk met groote bezorgdheid in het nieuwe bisschopsambt den eersten stap van een kerkelijke ontwikkeling zien, die de fundamenteen van onze kerkenordering niet wil aantasten, maar van binnen uithollen moet?
 8. Kunnen wij het oog daarvoor sluiten, dat zeer breede kringen van uiterst levendig kerkelijk besef door de invoering van het bisschopsambt in hun negenheid voor onze groote landkerk ten diepste geschokt worden?
 9. Kunnen wij het oog daarvoor sluiten, dat overspannen hoogkerkelijke kringen thans reeds met den naam van bisschop en aartsbisschop een spel spelen, dat eenvoudig niet meer evangelisch is (Aartsbisschop van Thyatire)?
- Kortom: is de invoering van den bisschopstiftel werkelijk noodig? Is zij thans noodig? Is zij bedenkelijk? Derhalve.....
- Het antwoord ligt reeds in die vragen opgesloten. De strijd om den bisschopstiftel in Deutschland wordt al warmer en warmer.
- Terecht voelt het eenvoudige volk er een romani-seerende strekking in.
- Opmerkelijk, dat Engeland en Deutschland gelijk-tijdig een strijd van gelijke Tendenz doormaken.

HEPP.

PERS-SCHOUW.

Internationaal Calvinisme.

Men kent het onderwerp wel onder onze lezers; Prof. Hepp heeft het eens behandeld in een reeks hoofdartikelen. Prof. Grosheide zegt er iets over in het „N.-H. Kbl.“:

Toen het bleek, dat de Hervormde Kerk zeker in twee groote groepen, één naar Luther zich noemend en een andere naar Calvijn zich richtend, uiteen was gevallen, heeft men van Gereformeerde zijde al het mogelijke gedaan om althans alle Gereformeerden bijeen te houden. Men weet, dat op de Dordrechtse Synode zeer vele buitenlandsche afgevaardigden tegenwoordig waren en er zouden er nog meer geweest zijn, indien niet b.v. den broeders uit Frankrijk — toestanden zooals ze nu nog in Oost-Europa voorkomen — belet was naar Holland te reizen.

Onze vaderen stonden in levendig verkeer met buitenlandsche Gereformeerde theologen. Dat men alleen Latijn als wetenschappelijke taal gebruikte, maakte het gemakkelijker dan thans om met elkander mondeling of schriftelijk van gedachten te wisselen. Zoo kon het gebeuren, dat vele Nederlandsche theologen eerst of later ook in het buitenland hoogleraar waren en dat de studenten trokken van Universiteit naar Universiteit.

Na een periode van inzinking, zegt Prof. Grosheide, kwam er weer opleving van het ideaal:

Onze groote Gereformeerde theologen Kuyper en Bavinck waren internationaal gezind, hadden vele vrienden over de grenzen, hun werken werden ook elders gelezen. Theologische studenten kwamen naar de Vrije Universiteit en naar Kampen. Door den oorlog werd Hongarije ontdekt als een land, waar nog veel echt Calvinisme school. En het is erg nuttig voor ons Hollandsche Gereformeerden geweest, die zeker eenige